

גדרה של מכה לענין תלית ראית הדם בה

- א** דימום הבא מחמת שרירן (fibroid) או גידול (polyp) תוך רחמי, האם נקרא דימום הבא מחמת מכה.
- ב** דימום הנובע כתוצאה מהסרת שרירן או גידול מתוך הרחם, האם נחשב לדם מכה.
- ג** מכה קלה ברירית הרחם הגורמת לדימום, האם גם היא בכלל מכה תחשב, כגון דימום הנובע מהכנסת או הוצאת התקן תוך רחמי (I.U.D.) וכגון ביופסיה של רירית הרחם.
- ד** הכניס מכשיר צינורי חלול דמוי שפופרת לתוך הרחם, ונמצא דם בתוכו בלבד, או גם על גבו [בסופו של המכשיר], מהו.

א שנינו בכרייתא נדה [ס"ו ע"א] דאם יש לה מכה באותו מקום, תולה במכתה, וכ"ה בשו"ע סי' קפ"ז ס"ה, וע' בפתחי תשובה [שם ס"ק כ"ג] שהביא מתשובת מהר"ם מלובלין [סי' קי"א] שכתב דאפילו אם המכה היא בבית הרחם במקור עצמו שמשם נובע דם נדה, מ"מ טהורה היא ותלינן בדם מכתה. והוסיף הפת"ש וקאמר דכן מבואר בש"ך [שם ס"ק י"ח] ובחור"ד [שם חידושים ס"ק י' וביאורים ס"ק ד'], וציין עוד לשו"ת צמח צדק [סי' פ"ו]. ובמכה שידוע שמוציאה דם, כתב הש"ך [סי' קפ"ז ס"ק כ"ג] דתולים במכתה לא רק לענין זה שאינה נאסרת כרואה דם מחמת תשמיש, אלא גם לענין זה שאינה צריכה לישב ד' נקיים, וכ"כ החו"ד [סי' קפ"ז חידושים ס"ק ט"ו]. ונראה דבזמנינו שנשתכלל ב"ה עולם הרפואה, ע"י בדיקתו ואבחנתו של רופא נאמן, אפשר לוודא שאכן מדובר במכה שידוע שמוציאה דם.

ייל"ע בדין דימום הבא מחמת שרירן¹ (fibroid) או גידול (polyp) תוך רחמי, האם נקרא דימום הבא מחמת מכה. הגאון רח"ד פאדווא ז"ל בחשב האפור אשר לו², נקט להלכה כי אין הדימום הבא מחמת שרירן או גידול

1. כמה מיני שרירנים יש, ודברינו בזה אמורים לענין submucous or intrauterine pedunculated fibroids דהיינו שרירן סאבמיוקסי, או שרירן בצורת נצב בתוך הרחם. אכן יש לציין שהשרירן בצורת נצב בתוך הרחם, אפשר שמדמם מחמת עצמו, ולא רק גורם לדימום של רירית הרחם, ומבחינה זו אפשר שדומה לגידול בתוך הרחם, ראה להלן הערה 4.

2. שו"ת **חשב האפור** ח"ב סי' קכ"ח.

נחשב לדם מכה, והביא דברי החת"ס³ דב' מיני מכות יש: המין האחד, פצע וחבורה ומכה טריה ואבעבועות וצמחים שדרכם להאסף שם, דם וליחה סרוחה כידוע, ויש שיפתחו ולא יסתמו לעולם, והמין השני, כאב וחולי באבר מן האברים ואין שם דבר הניכר לעין, וקוראים לו הרופאים 'רעמאדיסמוס' וכדומה לזה, והשתא אומר אני דס"ל לרשב"א דאינה צריכה שתדע שמכתה הוציאה דם בשום פעם כלל, אמנם תדע עכ"פ שהמכה הזאת היא מאותן המכות שיש שם דם עכ"פ, ואז נאמר שממנה שותת ויורד, אבל אם לא ידעה שכן הוא, מאן לימא לן שיש שם קיבוץ דם כלל, דילמא היא מן המין השני הנ"ל, וזהו שהתחיל הרשב"א לומר דאפילו אינה מרגשת ממש, פירוש שצריך שתרגיש עכ"פ ותבחון איזה מין מכה היא, עכ"ד החת"ס.

והוסיף הגר"ח ד"ז וקאמר, דלא רק כאב הנקרא 'רעמאדיסמוס' שאין שם שום דבר ניכר אלא חולי גרידא אין בו שום צד לתלות שמוציא דם, אלא יש גם שהיא מכה ממש, כגון שיש מכה וניפוח בתוך השריר של הרחם, ויש צורך לסלק את המכה ע"י ניתוח, ובכל זאת אין מכה זו מוציאה דם בשום אופן, רק שכל עוד המכה בה, סדרי הוסת מבולבלים אצלה ויש בה ריבוי דמים וגם מוצאת כתמים הרבה, ודם זה אינו דם מכה אלא דם נדות, ובכגון דא האשה טמאה, עכ"ד. כלומר, מודה הגר"ח ד"ז דהשרירן מצד עצמו אמנם נחשב למכה, ואינו דומה מבחינה זו ל'רעמאדיסמוס' דאינו בגדר מכה, אכן ס"ל לגר"ח ד"ז דאין זו מכה המוציאה דם מחמת עצמה, אלא היא בגדר קאטאליזאטור (catalyst) ליציאת דם נדות, דהיינו שהשרירן גורם לרירית הרחם לדמם, אבל אין הוא בעצמו מדמם, ומקור וסיבת הדימום מן רירית הרחם הוא⁴.

אכן מצאנו הבנה אחרת בענין זה, יעוין בדרכי תשובה [סי' קפ"ז ס"ק נ"ה] שהביא תשובת מהר"ש אבוהב ז"ל⁵, שכתב דשומא וטחורים שברחם, אף שלדעת הרופאים הם באים מעצירת דם הנדות, מ"מ יש להם דין דם מכה. והמעין בגוף דבריו, יראה טעמו, שאחר שפתח ואמר דיש לראות דם זה היוצא מן השומא כדם מכה, העיר מהר"ש ז"ל שלכאורה לפי דברי הרופאים בטחורי אותו המקום, ר"ל בטחורים שברחם, אחת מן הסיבות העצמיות להם הוא העצר דם הנדות⁶, והיה בזה קצת פקפוק לחומרא, לחלק

3. שו"ת חתם סופר יו"ד סי' קמ"ב.

4. ויש להעיר בזה, שדברים אלו נאמרו דוקא לענין שרירן, אבל גידול, אפשר שהדימום נובע ממנו עצמו, שכיון שהגידול כולו מלא צינורות דם דקיקים, לגודל רגישותו, במכה קלה ידמם, והרי דימום זה בבחינת דם מכה, דהיינו שהגידול עצמו מדמם.

5. שו"ת דבר שמואל סי' ע"א.

[וראה ציץ אליעזר חלק יז, לו; נשמת אברהם מהדורה חדשה, יו"ד קפז, ב-4 -- העורך.]

6. כנראה חשבו הרופאים בזמנו שאותה השומא הבולטת ויוצאת, מהוה כעין פקק העוצר את נזילת דם הרחם, ונפתח הפקק לפעמים, וזוהי סיבת הדימום, ומכאן הלשון: "אחת מן

בין דם המכה בסתם, לדם היוצא מהם, דשמא דיינינן יתיה כדם הנדות גופיה, כאלו מפקד פקיד בהו לזוב מעת לעת ומפקידה לפקידה.

ועלה קאמר מהר"ש ז"ל: כמו זר יחשב בעיני החילוק הזה, שכמה מכות ומורסות הבאות שמה כפי הטבע, תהיה סיבתם ג"כ עצור הזלת דם הנדות המתעכב בבשר להפסדו או תוספת ריבוי, ולא מצינו שחילקו בזה רבותינו ז"ל, שאם כן כל דם מכה היה אסור מספק, כיון שא"א בכגון זה לצמצם הבחינה בידי אדם, אלא שצריכים אנו לומר, שאינו טמא מן התורה אלא הדם היוצא מפנימיות החדר והמקור עצמו בהרגשה כדרך הטבע, שכך גזרה תורתנו הקדושה, כדריש שמואל [נדה נ"ז ע"ב] 'בבשרה', עד שתרגיש בבשרה, והרי מתוך לשון תשובת מהרי"ל מוכח שלשומא המתהווה באותו מקום, דין ושם מכה יש לה, עכ"ד. כלומר, לפי הבנת הרופאים בזמנו של מהר"ש ז"ל, מדובר כאן בענין חולי טחורים שברחם הנחשב למכה, וקאמר מהר"ש ז"ל דאע"פ שיתכן שגורמת מכה זו לדם לבוא מן המקור, מ"מ אכתי יש לטהרו כדין דם מכה, כיון שאינו דם נדות הבא כדרך הטבע.

אם נבוא לערוך את ב' הדעות הנ"ל ביחס לשרירן, נסכם ונאמר: הגר"ד מודה ששרירן נחשב כמכה, אלא סובר הגר"ד שאין השרירן מדמם בעצמו, אלא גורם הוא לרירית הרחם לדמם, ומבחינה זו דומה היא ל'רעמאדיסמוס' הנזכר בדברי החת"ס, שאינה מכה המוציאה דם בעצמותה, אלא גורמת היא לדם נדה שיבוא, ולפיכך אינה בכלל דם מכה שטהרו חכמים, אלא הוי דם נדה גמור. הדבר שמואל, לעומת זאת, המתיר דימום של "טחורי הרחם", יסבור שיש הבדל מהותי בין 'רעמאדיסמוס' וכיו"ב לשרירן, שכמו שיש להבדיל, למשל, בין דימום אנדוקריני (Endocrinological), שתיפקודן או ליקוייהן של בלוטות ההפרשה הפנימיות נחשב כגורם בלתי ישיר לדם הנדות⁷, ולפיכך נחשב דימום זה הבא על ידן לדם נדות גמור, לבין שרירן וכיו"ב שהוא שינוי פיסי בגוף רירית הרחם, ולפיכך נחשב כגורם ישיר לדימום, וכיון שאין הדימום בא כדרכו אלא מחמת השרירן, חשיב כדם מכה, דהיינו ראיית דם הבאה שלא כדרך הטבע.

ובדברי החזו"א⁸ מבואר כסברת מהר"ש הנ"ל, בענין אשה שלפי דברי הרופא יש לה אבעבועות במקורה בפיות העורקים המזנקים את דם הנדות, ולפיכך אינן נסתמין לעולם, ובראשית הימים של הוסת היא שופעת, ואח"כ מתמעט, וכתב החזו"א דיש לדון בזה מדין אשה שיש לה מכה ותולין

הסיבות העצמיות להם הוא העצר דם הנדות.

7. וכמו כן ביעתותחא דמרפיא, ע' נדה ע"א ע"א, וראה עוד שו"ת **דבר שמואל** סי' ק"ע וסי' של"א.

8. **חזון איש** נדה סי' פ"א ד"ה אבל מה שיש לדון בזה.

במכתה, והוסיף החזו"א וקאמר: ואין לומר דנידון דידן גרע טפי, כיון דדם הוסת עובר דרך הבעבוע ואין כאן דם מכה אלא דם נדה, ע"כ זה אינו, דא"כ נפלה טהרת מכה בבירא, דדילמא דם נדות עובר דרך המכה, והלא סומכים על האשה שמרגשת במכה, ולא אמרו חכמים לחקור ברופאים אם דם נדות עובר דרך המכה, אלא ודאי כל שהעורק פצוע ומוכה אין דרך ראייה בכך וטהורה⁹, עכ"ד, וזהו כסברת מהר"ש ז"ל הנ"ל דכה"ג חשיבא דם מכה ומשום דהוי ראייה שלא כדרכה.

אכן דא עקא, אשה שראתה דם נדה ואח"כ נולדה בה מכה המוציאה דם, אם בכל עת שהיא בודקת להפסיק בטהרה מוצאת דם על עד בדיקתה, אין לה תקנה להטהר לבעלה. כלומר, עד כאן לא אמרינן דיש לתלות את ראית הדם במכה, אלא באשה שראית דם זו היא תחילת ראיתה, דקודם ראייה זו טהורה היא, וכיון דתלינן ראייה זו בדם מכתה, אינה נטמאת מחמת ראייה זו. אבל אשה שכבר נטמאה בראית דם נדות, ובעינן שתפסיק בטהרה, אף היכא דיש לתלות את הדם במכתה, מ"מ אין כאן הפסק טהרה, דכיון שאין בדיקתה עולה לה, במה תצא מטומאתה, כ"כ בחו"ד [סי' קצ"ו ביאורים ס"ק ג' וסי' קפ"ז חידושים ס"ק י"ד] והסכים עמו בשו"ת חת"ס [יו"ד סי' קע"ד], וכ"מ בשו"ת אבני מילואים [סי' כ"ג] והביאם הפתחי תשובה [סי' קצ"ו ס"ק ה' וסי' קצ"א ס"ק ו']¹⁰.

אמנם אם נולדה בה המכה בעידן טהרתה, בהגיע יום וסתה, או יום ל' דעונה בינונית באשה שאין לה וסת, דכתב הרמ"א בסי' קפ"ז ס"ה דאינה תולה במכתה, דא"כ לא תטמא לעולם, נחלקו האחרונים ז"ל בדינה, דעת החו"ד הנ"ל דבעינן בכה"ג בדיקת הפסק טהרה ובדיקה אחת בז' הנקיים, והחת"ס הנ"ל פליג עליה וס"ל דלענין הפסק טהרה אמרינן דאחר שעברו עליה מספר הימים שרגילה לראות בהם [שברוב ימים לא נמשך מעין שלה כ"כ זמן רב], א"כ מסתמא כבר נסתם מעינה¹¹, ואם לא תרגיש אז בפתיחת המקור תפסוק בטהרה¹², וכן דעת האבנ"מ הנ"ל, וכ"מ בנובי"ק [יו"ד סי' נ"ט] וכ"כ בשו"ת טוב טעם ודעת למהרש"ק ז"ל [מהדו"ק סי' רח"צ], וכ"מ בדברי החזו"א [יו"ד סי' פ"א], ומשמעות דבריהם ז"ל דאפילו בכה"ג דהמכה הוי במקור נמי אמרינן דתלינן במכתה.

9. אכן אין לטהר בתלית הדם במכה זו אף בשעת וסתה, כמש"כ החזו"א שם ד"ה אמנם, חדא, שאם נטהר בשעת הוסת נטהר לעולם, וזה א"א, ועוד משום דאף דם נדות העובר דרך המכה בשעת וסתה מקרי דרך ראייה, ודוקא הדם שלולא המכה לא היה בא מקרי שלא כדרך ראייה.
10. והעצה שנתן בזה בשו"ת **נפש חיה** יו"ד סי' ס"ג המובאת **בדרכי תשובה** סי' קפ"ז ס"ק ג'ו, אינה מעלה ארוכה כאן, שהרי שרירן הוא מכה במקור עצמו.
11. ע' שו"ת **זכרון יוסף** יו"ד סי' י' ושו"ת **רע"א** סי' ס', ובספר הזכרון לגר"י אברמסקי עמ' קפ"ח **שהאור שמח** העלה כדברי הזכרון יוסף, וע"ע **חזו"א** יו"ד סי' פ"א.
12. ומש"כ **הנובי" והאבנ"מ** דבמקום הפס"ט ראוי לה לשים לב ולהתבונן שאינה מרגשת פתיחת פי המקור, צ"ע אם שייך למימר הכי במכה שבמקור עצמו.

נמצא, דימום הבא מחמת שרירן או גידול תוך רחמי, אף שמדברי גדולי האחרונים ז"ל יראה שיש להחשיבו כדם מכה, מ"מ אין לנו רשות לתלות דימום זה במכתה, אלא היכא שנולדה בה מכה זו בימי טהרתה, דבכה"ג לא תהא נטמאת מחמת ראית דם זו, כיון דתלינן במכתה¹³.

ב] דברי החזו"א במכתבו לד"ר משה טאוב שנדפס ב'הפרדס' [שנה ל"ה חוברת ו' עמ' ל"ג], מצאנו דיון בגדרה של מכה לענין תלית ראית הדם בה, וכך הם דברי החזו"א: "ההלכה קובעת ג' עניני דמים: א) מותר הדם הניגר מן הגוף לחוץ, כעין דם הפסולת המוכרח להסירו מן הגוף שלא ירעיל את דם החיים, וזהו עיקר הוסת. ב) דם הבא שלא בזמן הוסת, ע"י אונס, כמו דחיקה או הכאה ברחם¹⁴, הגורמת נזילות הדם [וכעין דם הנוזל מחמת לידה, או הפלה]. ג) דם הבא מחמת שרט בעור הרחם. השנים הראשונים, מצד ההלכה הם אוסרים את האשה ומצריכים לה הפסקה של ז' נקיים וטבילה, והדם השלישי טהור".

נראה שלדעת החזו"א במכתבו הנ"ל, כל פציעה הנעשית ברחם ע"י מכשיר, הגורמת לדימום, "שבצבוץ הדם בא באותו האופן שבא בפצע בשאר הגוף", דם זה לדם מכה יחשב. ולפי"ז דימום הנובע למשל, כתוצאה מהסרת שרירן או גידול מתוך הרחם¹⁵, נחשב לדם מכה, שראית הדם נגרמה ע"י מעשה חבלה ברירית הרחם.

ג] החזו"א ממשיך במכתבו ושואל את הרופא הנ"ל לענין ניפוח שבילי הרחם¹⁶, אם נחשב למכה, וזה לשונו: "ממכתב כבודו למדתי¹⁷ שאין הדם הבא בפעולת הנפיחה דם הוסת, אבל שאֵלתי אם הדם הוא מהסוג השלישי, שאין כאן ענין מיוחד של טבע הרחם וצינורותיה, ולחץ זה הנעשה אילו פגע בבשר שאר הגוף, ג"כ היה מגרה דם, או דם זה הוא מהסוג השני המיוחד בטבע הרחם". כלומר, החזו"א במכתבו מעלה את החשש שפעולת הנפיחה, אפשר שהיא גורמת לרחם לפעול את פעולתו הטבעית, ר"ל שהיא סטימולאציה של תכונתו הטבעית של הרחם, ודם היוצא בכה"ג הוי דם נדה,

13. ואם התחילה כבר בספירת ז' נקיים, ונולדה בה מכה המוציאה דם, ע' פתחי תשובה סי' קפ"ז ס"ק כ"ד ופתחא זוטא שם ס"ק י"ז דהמקל יש לו על מי לסמוך לתלות במכתה.

14. ע' רמב"ן במלחמות כתובות סוף פ' י"א שכתב דאשה שאין לה וסת אפשר שמחמת שנחבטה בקרקע או בדבר אחר ראתה.

15. הסרת השרירן הסאבמיוקסי, או השרירן בצורת נצב בתוך הרחם ע"י כריתתו באופן היסטרוסקופי, נחשבת לניתוח בתוך הרחם.

16. טיפול זה נודע בשם Rubin's insufflation test. וע"ע שו"ת חשב האפור ח"ב סי' ז' וסי' ס"ב.

17. במכתבו הקודם לחזו"א, השיב ד"ר מ. טאוב דאין לניפוח החצוצרות קשר עם דם הוסת, וטפטוף הדם נגרם בשעת הפעולה של ניפוח החצוצרות הוא בשל תפיסת צואר הרחם במכשיר, וגם מסיבת הכנסת צינור דק אל תוך פי הרחם. ר"ל דמשום ב' סיבות אלו נחשב הדם היוצא בפעולה זו כדם מכה.

בדומה לדחיקה או הכאה ברחם המעוררת את הרחם להשיר את רקמתו הפנימית ולהוציא דמו.

ייל"ע בזה לענין דמום הבא ע"י מכה קלה ברירית הרחם, שהרי רירית הרחם היא רקמה עדינה ורגישה מאוד, ובמכה קלה בלבד תבוא לדמם, האם דם זה חשיב דם מכה. למשל, אם הרופא בא להכניס או להסיר התקן תוך רחמי [I.U.D.] מן הרחם, וע"י הכנסתו או הוצאתו מן הרחם נוצרת מכה קלה ברירית הרחם הגורמת דימום, או דימום הנובע כתוצאה מביופסי של רירית הרחם, האם דימום זה נחשב לדם מכה.

מצד אחד נראה דמכה היינו דוקא פציעה, או חתך ברירית הרחם. מכה קלה גרידא, או גירוי בלבד, אינם נחשבים בגדר מכה, וכך משמעות דברי החזו"א במכתבו הנ"ל, "שבצכוץ הדם בא באותו האופן שבא בפצע בשאר הגוף", כלומר, חתך או פצע בלבד נחשבים כמכה, דאמרינן בהו דאין כאן "ענין מיוחד של טבע הרחם וצינורותיה". מאידך גיסא יש לומר, שכל התערבות בכח ע"י מכשיר המפריעה את מצב המנוחה הטבעי של רירית הרחם, אפשר דנחשבת למכה. כל רקמה בגוף יש לה טבע שונה, ולפי מדת רגישותה נגדרת בה החבלה באופן שונה. רירית הרחם, לגודל רגישותה, אפשר שגם מכה קלה בלבד בה נחשבת למכה, וכן בעולם הרפואי נחשב כל דם היוצא מרירית הרחם ע"י מכשיר, כדם היוצא ע"י טראומה, דהיינו כחבלה ופציעה ברירית הרחם, וצ"ע.

ונראה דלמבואר בדברי הדבר שמואל¹⁸, יסוד הדין דדם מכה טהור הוי משום שאינה ראית דם כדרך הטבע, כלומר, אין תואר ושם מכה בעצמותו גורם ההיתר, אלא היינו טעמא משום שאין דרך ראייה בכך, ומכה אינה אלא בגדר סימן לדבר שאין זו ראייה כדרכה של דם נדות, אך אין זו סיבת הטהרה, וא"כ מה בכך שמכה קלה ברירית הרחם אינה נחשבת כמכה בשאר הגוף, סוף סוף ראית הדם הבאה ע"י מכה קלה זו אינה ראייה כדרך הטבע. נמצא, אין אנו אומרים שאותה מכה קלה נחשבת לסטימולאציה של פעולתו הטבעית של הרחם, לא כן הדבר לדעת הדבר שמואל, אלא כל שינוי פיסית [בלתי אנדוקריני] ברירית הרחם הגורם לדימום, נחשב כדם מכה, דהיינו ראית דם בלתי טבעית של רירית הרחם¹⁹.

18. וכן משמעות דברי החזו"ן איש נדה סי' פ"א הנ"ל, שלא כמשמעות דבריו במכתבו לד"ר מ. טאוב הנרפס בהפרדס הנ"ל.

19. לאור הבנה זו, צדקן מאוד דברי הרב ד"ר מ. הלפרין, שיש לראות את הדימום הנובע מהמצאות התקן תוך רחמי, כדם מכה, ראה מאמרו באסיא חוברת ס"ג-ס"ד עמ' 138-147. יוצא מכלל זה, התקן תוך רחמי המפריש פרוגסטרוין, ראה המאמר הנ"ל עמ' 140, וכן מאמרו באסיא חוברת ע"א-ע"ב עמ' 140.

ד] ויל"ע בדינא דרואה דם בשפופרת²⁰, דילפינן בגמ' נדה [כ"א ע"ב] מקרא ד'בבשרה' למעוטי ראתה בשפופרת²¹, ובשו"ע [סי' קפ"ח ס"ג] עפ"י הרא"ש [פ"ג סי' ב'] והטור בשם הר"ש ז"ל, ביאר טעם ההיתר דשפופרת, מפני שאין דרך ראייה בכך²², וביאר בשו"ע הרב [סי' קפ"ח ס"ק ח' וט'] דהיינו טעמא דחשיבא ראייה שלא כדרכה, משום שיציאת הדם מן המקור לחוץ באה ע"י הכנסת השפופרת לתוך המקור, שאין האשה נטמאת אלא בכה"ג שדרך נשים לראות דם בזה הענין, דהיינו שזב הדם מעצמו, ולא שהוציאתו השפופרת בעצמה בכניסתה למקור שלא ע"י פתיחת הקבר²³. ולפי"ז כל ראיית דם הנגרמת ע"י חדירת מכשיר צינורי דק שבדקים דמוי שפופרת²⁴, לשם ביופסי מרירית הרחם, והדם נמצא רק בתוך השפופרת ולא על גבה, יש לדון בה להיתרא גם מדינא דשפופרת.

20. תוספת זו של הדיון בנושא של ראיית דם בשפופרת, באה כהשלמה לנושא הגדרת דם מכה. ר"ל, אף אם מקובלת על המעיין ההגדרה המינימלית של מכה, עדיין יש מקרים שבהם יש מקום לדון מדין ראיית דם בשפופרת ובתנאים שיבוארו לקמן.

21. בשו"ת **משאת בנימין** סי' מ"ט כתב על בעית ר' ירמיה נדה כ"א ע"ב הרוואה דם בשפופרת מהו, "שכך דרכו ומדתו של ר' ירמיה בבעיות שלו, לשאול בבית המדרש שאלות זרות ורחוקות משום יגדיל תורה ויאדיר, ואעפ"י שאינן באפשרות, רק דרוש וקבל שכר". ומה נפלא הוא הדבר, אשר למעלה מאלף וחמש מאות שנה אחר שנזרקה השאלה בבית המדרש מפי ר' ירמיה, הופכת היא להיות שאלה הלכתית מעשית, ורוח הקדש שהופיעה בבית המדרש של האמוראים המפעמת בתלמוד, מורה לנו תורת חיים בזמן הזה.

22. **בשו"ע הרב** סי' קפ"ח ס"ק ח' וט' ביאר דנחלקו בזה הראשונים ז"ל בדין הרוואה דם בשפופרת ובחתיכה, ע' נדה כ"א ע"ב וכ"ב ע"א, דלדעת **התוס'** נדה כ"ב ע"א ד"ה כי, וה**רמב"ם** הל' איסור"ב פ"ה הי"ד, הא דאמרינן דאין דרכה של אשה לראות דם בשפופרת, היינו שדרכה לראות דם שלא בהפסק בין הדם לבשר בית החיצון, ולא בהפסק שפופרת או דבר אחר בין דם לבשר בית החיצון, שאין דרך הנשים לראות כן. אבל דעת **הרא"ש** נדה פ"ג סי' ב' וה**טור** סי' קפ"ח בשם **הר"ש** ז"ל, דטעמא דקרא ד'בבשרה' ולא בשפופרת, לאו היינו משום חציצה שהשפופרת מפסקת בין דם לבשר בית החיצון, אלא טעמא משום שלא טימא הכתוב אלא ברואה כדרך שהנשים רגילות לראות, דהיינו שזב הדם מעצמו, או ע"י פתיחת הקבר, או אונס אחר, ולא שהוציאתו השפופרת בעצמה בכניסתה למקור שלא ע"י פתיחת הקבר, דהיכא שהשפופרת היא שהוציאה את הדם לא מיקרי דרך ראייה. ומסיק הרב ז"ל שם ס"ק ט', ד**בתורה** שם ס"ק ו' כתב דאין לזוז מפסק השו"ע דנקט כדעת הרא"ש והטור בשם הר"ש ז"ל, ושכן דעת ה**ט"ז** שם ס"ק ה'. וע"ע **סד"ט** סי' קפ"ח ס"ק ד' ד"ה והנה.

23. וכן נקט **באבני נור** יו"ד סי' רכ"ד ס"ק ד' וסי' רכ"ה ס"ק מ"ו. וע"ע **דברי חיים** יו"ד ח"ב סי' ס"ג, **ברית אברהם** פתחי נדה סי' מ' ו**עונג יו"ט** סי' פ"ד, דפירשו דה"ט דראית דם בשפופרת חשיבא שלא כדרכה, משום שדרכה של ראיית דם הוי בנגיעת הדם בגופה בעת יציאתו מן המקור, וכיון שדם זה הוציא ע"י השפופרת לא זב בבשרה, אלא נזל לחוץ דרך השפופרת, לא חשיבא ראייה כדרכה וטהורה. כלומר, לדבריהם ז"ל, לא נכנסה השפופרת לתוך המקור, אלא שהדם יצא מן המקור ישר לתוך השפופרת ולא זב דרך נגיעה בבשרה, ולכן חשיבא ראייה שלא כדרכה, משא"כ לדעת **שו"ע הרב** הנ"ל, נכנסה השפופרת לתוך המקור, וע"י הכנסת השפופרת למקור יצא הדם לחוץ, ומה"ט הוא דחשיבא שלא כדרכה, דהשפופרת גרמה ליציאת הדם.

24. למשל המכשיר המכונה Pipelle (Laboratoire ccd, France). וע' יו"ד סוף סי' קפ"ח דכל שהוא קנה דק שבדקים, אין בו משום דינא דא"א לפתיחת הקבר בלא דם, וע' **ברי השלחן** סי' קצ"ד ס"ק ל"א, ציונים אות נ"ה דבעלי הוראה מורים להקל בשפופרת קטנה יותר מרוחב ט"ו מילימטר. המכשיר הנ"ל רוחבו ג' מילימטר בערך.

ובלבנון נטע²⁵ דן לאסור בהכניסה קיסם למקור והוציאה דם, וביאר טעמו דלענין היתרא דשפופרת בעינן שתהא השפופרת ארוכה כל כך, תחילתה בתוך המקור וסופה יוצא לחוץ ממש, דרך בכה"ג לא קרינן בה 'בבשרה' לא בתחילה ולא בסוף, ולאפוקי אם הכניסה שפופרת קצרה בתוך המקור, ויוצא הדם ע"י השפופרת מן המקור לפרוזדור, אך בפרוזדור עצמו זב הדם בלא שפופרת, דכיון דקרינן בה 'בבשרה' אפילו במקצת, ליכא היתרא דשפופרת. ולפי"ז הוסיף עוד, דאם הוציאה דם בקיסם מן המקור, אע"ג דתחילת יציאתו מן המקור הוי שלא כדרך, מ"מ בסוף יציאתו, כשמגיע הקיסם לפרוזדור, חשיב דרכה בכך, דהא כל היד המרובה לבדוק בנשים משוכחת, ומה לי הוצאת דם ע"י עד, מה לי הוצאת דם ע"י קיסם, כל הוצאת דם מן הפרוזדור ע"י גוף זר הוי יציאה כדרכה, וקרינן בה 'בבשרה' במקצת ע"י הקיסם, עכת"ד.

ויל"ע במש"כ הלבנון נטע דחשיבא הוצאת הדם מתוך הרחם בקיסם 'כדרכה', דנהי דלהוציאה דם מהפרוזדור בעד חשיב כדרכה, אבל הוצאת דם בקיסם מן המקור לחוץ ודאי לא הוי כדרכה, ולא דמי לשפופרת קצרה דבכה"ג זב הדם בבשרה ולהכי קרינן בה 'בבשרה' במקצת, משא"כ בקיסם שאין הדם נוגע בבשרה כלל, אלא הוא ע"ג הקיסם²⁶, והוצאת הדם במעשה אחד מן המקור לחוץ ע"י קיסם, ודאי חשיבא יציאת דם שלא כדרכה, ולא שייך לומר דמעשה הוצאת דם זו חשיבא "חצי כדרכה".

נמצא, לענין השימוש במכשיר צינורי דק שבדקים דמוי שפופרת הנ"ל, אם המכשיר גרם לרירית הרחם לזוב דמה החוצה דרך נגיעה בבשרה, דהיינו שאחר הטיפול במכשיר זב דם בבשרה, אין לבוא כאן מדינא דשפופרת, אלא דאכתי יש לדון בזה לטהרה מדינא דמכה, דכיון דהראיה נגרמה ע"י חדירת המכשיר ופגיעתו ברירית הרחם, חשיבא ראית דם הבאה ע"י מכה כמבואר לעיל ס"ק ג'²⁷.

25. **לבנון נטע** סי' קפ"ח ס"ק ג' ד"ה והנה הואלתי לדבר. [ראה מאמרו המקיף של הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, **בנועם** כרך ז, עמ' קלד-קעד. -- העורך.]

26. בעזרת הטכניקה הרפואית המתקדמת של זמנינו, אפשר לוודא בס"ד שלא תהא נגיעה של הקיסם בכתלי הפרוזדור בעת הוצאתו מן המקור לחוץ.

27. **הצרת עורך**: לפני קרוב לעשרים שנה, הבחנתי בטיפת דם כחרדל על החלק החיצוני של צינורית דקה לאחר ששימשה ל-IUI (הזרעה תוך רחמית). הרמתי מייד טלפון לגר"מ הלבברשטאם זצ"ל, אמרתי כי הרגשתי קושי מסויים בזמן החדרת הצינורית, קושי שלמיטב הערכתי היה אמור לגרום לפציעה קלה של רירית תעלת צואר הרחם. הוספתי כי אף שלא ניתן לראות את מקום הפציעה בתעלת הצואר, קרוב לוודאי שהיתה פציעה כזו ושהיא דממה קלות. הגר"מ הלבברשטאם זצ"ל ענה מיידית שהוא מוכן להצטרף עמי להתיר, והאשה הותרה. [חשוב להדגיש כי כאן מדובר ברירית צואר הרחם ולא ברירית הרחם עצמו. ההבדלים ההלכתיים בין צואר הרחם לרחם עצמו מחייבים דיון נפרד] -- העורך.

ואם אין האשה סובלת מזיבת דם לאחר הטיפול, אם לא נמצא דם על גבו של המכשיר הצינורי, אלא רק בתוכו, ודאי יש להקל כאן גם מדינא דרואה דם בשפופרת. והיכא דנמצא דם גם על גבו של המכשיר הצינורי, יש לדמותו להוציאה דם ע"י קיסם, שלדעת הלבנון נטע, וכן נוטה דעת העונג יו"ט [סי' פ"ד]²⁸, אין כאן מקום לטהרה מדינא דשפופרת, ולמבואר לעיל יל"ע בדבריהם ז"ל, דאיכא למימר דאין הברל בזה לדינא בין שפופרת לקיסם, וכל שלא זב הדם בבשרה, דהיינו שיצא הדם רק ע"י המכשיר, ואין האשה סובלת מראית דם לאחר הטיפול, שפיר יש מקום לטהרה גם מדינא דרואה דם בשפופרת, וכל זה בתנאי הקודם למעשה הכנסת המכשיר, שעל הרופא הנאמן לוודא תחילה קודם הכנסת המכשיר, שלא היה בבית החיצון דם כבר מקודם לכן והמכשיר הוציאו לחוץ²⁹.

28. ע' עונג יו"ט שם דמתחילה ר"ל דע"י קיסם חשיבא ראייה שלא כדרכה, ולבסוף מסיק, דלהוציאה דם בקיסם, כל אשה, אם תוחבים לה קיסם בפי המקור, מוציא דם, ולהכי טמאה, דלא מיקרי אין דרכה לראות בכך, עכת"ד, ויל"ע בזה, דלביאור שו"ע הרב והאב"י הנ"ל הערה כ"ב, ודאי חשיבא ראייה ע"י קיסם שלא כדרכה, וכ"מ בדברי הלבנון נטע דהוצאת דם ע"י קיסם מן המקור לפרוודור ודאי חשיבא 'שלא כדרכה', וצ"ע.

29. ע' שו"ע הרב סי' קפ"ח ס"ק ט' ברואה דם בחתיכה מבוקעת והדם בבקעים, דאין להקל אלא א"כ הדם נכנס כולו לתוך הבקעים וליכא ע"ג החתיכה שום לחלוח דם ויעוי"ש.